

תוכחת שווא[1]

אהרון מגד

כדי לענות על מאמרו של נתן אלתרמן "שכרון המוכיחים", שהתפרסם ב"מעריב" בערב יום־כיפור, צריך הייתי להביא את מאמרי "על קיומיות יהודית" שהתפרסם ב"למרחב" בערב ראש השנה, וישפוט הקורא ביניהם. בעשרת ימי התשובה שבין שני התאריכים, הספיק נתן אלתרמן לעשות בו כיריעה ביד הרוקם, ברצותו מיישר וברצותו מעקם, במידה כזו – שהבנתי ביתר עמקות את פסוקו בשיר "השומע עברית", האומר בדבר לשוננו כי "יש בה כפל חוייה ומהות. נפלאה היא מאד". שלא כנהוג בפולמוסים – גם שלא כדרכו של נ.א. עצמו – לא טרח אפילו לציין את שם מאמרי, היכן הופיע ומתי, כך שגם אילו רצה איזה קורא ספקן לבדוק מה אמת ומה לא אמת בדבריו, לא יכול היה. כיוון שנתן אלתרמן "שומע עברית" בדרך כלל, לא נותר לי אלא לציין בצער שהוא סילף את דברי, כדי לצור אותם על פי תוכחתו, והציג אותם כמין פמפלט נגד כיבוש שטחי א"י, או מעשי הצבא בהם, או מעשי המדינה, שהוא יוצא להגנתה מפני. אסתפק בכמה הערות:

א.בהקדמה למאמרו כותב נ.א. שהוא יוצא נגד עמדת־המוכיחים "הטוענים מעל דוכניהם שמאחר שחדרנו לשטחים אלה של יהודה והשומרון והסיני והגולן בדרך המלחמה, הרי שאין זו אלא אוקופאציה צבאית, מדכאה ומשעבדת".

יתכן שיש "מוכיחים" כאלה. במאמר הנ"ל נאמר במפורש, לא במשפט אחד ולא בשניים, ש"ששת הימים החזירו אותנו אל ערש התרבות, המיתוס, ההיסטוריה. החזירו את מלוא המשמעות למלה 'מולדת' שתשע־עשרה שנה היתה כלואה בתוך צינוק מדיני"; נאמר שמי שכופר בקשר המיתי־ההיסטורי־הגורלי שלנו לארץ השלמה כולה "כופר בעצם הציונות ועושה את כל עניין ההתיישבות שלנו כאן

[1] נדפס בעיתון 'מעריב', 20באוקטובר 1967

לעניין פרקטי־חומרי״; נאמר שהארץ חייבת להישאר **שלמה**, בגבולותיה ההיסטוריים.

אם דברים אלה לא היו מובנים די־צרכם לאלתרמן, הרי ידע אותם מרשימות אחרות שלי באותו עניין, או מפגישות מסויימות, ונוח היה לו, משום מה, להתעלם מידיעה זו.

ב.אלתרמן כותב על מאמר הנ״ל ש״עיקרו קטרוג ותוכחה על סילוף הדימוי היהודי הלאומי בידי שכורי הנצחון הקובעים במקומו דימוי חדש הפוטר **אותנו** (הדגשה שלי – א.מ.), ׳מן הצורך הלא נעים לרחם, לחמול, לעזור׳, דימוי, המשכיח בסנוקרת אחת כמה עובדות גיאופוליטיות שלא השתנו ביסודן ואת הסיוט שקדם לששת הימים׳״.

זהו ציטוט מסולף, שרק מי שאינו קורא עברית כהלכה יכול היה לפרשו כפי שפרשו נ.א. המדובר הוא על דימוי חדש ש״**עשה כנפיים בעולם**״ כפי שכתוב במאמרי, ופטר לא **אותנו**, אלא אוהבים ושונאים שלנו באומות שונות ״מן הצורך הלא נעים לרחם, לחמול, לעזור״ – **לנו**; וכן גם ההמשך מכוון כלפיהם. מציטוטו של אלתרמן יוצא כאילו דימוי זה פטר **אותנו** מלרחם, לחמול ולעזור לעקבים, **ושאנו** שכחנו עובדות גיאופוליטיות ואת הסיוט שקדם לששת הימים – דבר שההגיון אינו תופסו כלל.

ג.על דברי בעניין הזכויות המגיעות לערביי ארץ־ישראל, לא בחסד כי במשט, כותב אלתרמן: ״השאלה היא רק זו, אם יש לו זכות כלשהי ליחס מידות אלה (של שלילת זכויות, נישול, שיעבוד וכד׳ – א.מ.) לגורמים שהוא חולק עליהם״.

לא חלקתי על שום ״גורמים״ במאמרי הנ״ל, לא על צבא, לא על ממשלה, לא על מפלגה או תנועה, וכמובן שלא ייחסתי מידות אלה לאותם ״גורמים״. להיפך, בעניין שלילת זכויות, נישול, שעבוד וכד׳, כתבתי: ״**אילו** היינו עושים כן, לא היינו אנחנו״. דברי היו מכוונים כלפי טון דיבור, התנבאות, הלכי־רוח רווחים, שיש בהם התעלמות גמורה מזכויות הערבים, חלומות על אימפריה עברית כוו׳. הלכי־רוח אלה מוכרים לאלתרמן לא פחות מאשר לי, ודברים בנוסח של ״לעזאזל עם כל זה״, ויותר מכן, הוא שמע כמוני, בין היתר, גם יחד עמי. כיוון שאין הוא אחד ״הגורמים״

האלה – לא מובן לי על מה יצא קיצפו? כדי להגן על הלכי־רוח שאיזהוא שותף להם? אני **עליהם** דיברתי.

ד.להלן מביא אלתרמן – כדי לסתור את דברי כביכול – כמה וכמה ראיות על המדיניות הליבאלית של הממשלה והשלטונות הצבאיים כלפי האוכלוסיה הערבית בשטחים הכבושים. אין לי מה לומר על כך. יתכן שראה לפניו, בכתבו את הדברים האלה, את הנציג הסובייטי באו״ם, או את נציג רק״ח בכנסת, כך, על כל פנים, תצטייר דמותי בעיני קורא ״מעריב״ שלא קרא את מאמרי, מתוך ״ויכוח״ זה אתי.

ה.״או שמא מתכוון אהרן מגד לעתיד לבוא?״ שואל נתן אלתרמן.

כן, בעצם לזה אני מתכוון. וכך גם כתבתי: ״לראות את כוח הכפייה, כוחה אלימות, הכרח־שעה של ימי חירום, ימי מלחמה, לעולם לא כפתרון; לראות את העם השני היושב בארץ **כשווה**, שיש לדון עמו כעם שווה, בלשון דו־שיח בין שני עמים שגורלם ההיסטורי הועיד להם לשבת בארץ אחת, **שלמה**״. יתכן שפירושו של דבר אוטונומיה, או פדרציה בין שני עמים החיים במדינה אחת. אני מודה שאילו הייתי עומד בחקירה בענין זה, לא היו לי תשובות לכל השאלות, אך אני מתנחם בכך **שלכל** בעלי הפתרונות השונים אין תשובות לכל השאלות. קנאותו של אלתרמן, שאין לה סבלנות לשום היסוסים, אינה משכנעת אותי, ואני מסופק אם היא משכנעת אחרים, כי במקום להשיב על שאלות היא פשוט דוחה אותן בכעס. מה שברור לי הוא, שכפייה איננה פתרון לאורך ימים, וכשם שאין בה צדק, אין בה גם תועלת. ברור לי שעניין מתן הזכויות המלאות לערביי הארץ הוא עיקרון שאין לעבור עליו, וככל שנקדים להכריז על כך כן ייטב. בשעתו נתבקשתי לחתום על כרוז ״התנועה למען שלימות הארץ״, שנתן אלתרמן הוא אחד מיוזמיה, הצעתי להוסיף פיסקה לכרוז זה ברוח דברים אלה, על הזכויות היסודיות של הערבים היושבים בארץ־ישראל השלמה. מאחר שהצעתי לא נתקבלה, לא חתמתי. גם היום אני רואה בצער את העובדה שכרוז המתחבר ע״י ״אנשי רוח״ דוקא, מתעלם לגמרי מבעייה הקשורה לעניין שלימות הארץ כשני צידיו של מטבע אחד.

ולבסוף – נתן אלתרמן מסיים את מאמרו במלים ״מסתבר כי חוץ משכרון מנצחים יש גם סחרחורת מוסרית ושברון של צדקנות האופנה מחייבת כנראה״.

אם האופנה היא מה שלובשים ברחוב, הרי נדמה לי שלבוש־העוז של אלתרמן מתאים הרבה יותר לאופנה המהלכת כיום מאשר הלבוש שלי, השייך לאופנה מיושנת יותר.